

Crnogorski Telekom
A.D. Podgorica

Crnogorski Telekom AD, Moskovska 29, 81000 Podgorica
Pavle Đurović, direktor Sektora za korporativne i pravne
poslove i sekretar Društva
+38220433540 | pavle.djurovic@telekom.me

Broj /

07-14092

Datum /

03-08-2026

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku
djelatnost
Gospodin Elvis Babačić, vd direktora
Džordža Vašingtona 56 /2
81000 Podgorica, Crna Gora

Predmet: veza dopis Agencije br 0302'4499-1 od 7 jula 2026 godine
Datum: 3 avgust 2026 godine

Poštovani gospodine,

U vezi sa postupkom javnih konsultacija koje je Agencija pokrenula o Nacrtu analize veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta i Nacrtu dokument Testa tri kriterijuma na Veleprodajnom tržištu pristupa fizičkoj infrastrukturi Crnogorski Telekom daje komentare koji su sadržani u nacrtima dokumenata koje dostavljamo u prilogu s tim da koristimo priluku da damo i neke generalne komentare

1) Nacrt analize veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta

Prvi utisak koji se stiče nakon upoznavanja s dokumentom koji je predmet javnih konsultacija je da je Agencija sama iznijela niz dokaza- argumenata koji su trebali da dovedu do potpuno suprotnog zaključka od onoga koji je Agencija donijela.

Neke od tih činjenica su da na veleprodajnom tržištu garantovanih kapaciteta u Crnoj Gori postoji više operatora koji pružaju usluge putem sopstvene infrastrukture, da su usluge tehnološki razvijene i međusobno supstitutivne, da korisnici imaju mogućnost izbora između različitih ponuđača, te da nijesu identifikovani primjeri antikonkurentskog ponašanja koji bi ukazivali na mogućnost samostalnog djelovanja bilo kojeg operatora nezavisno od konkurenata i korisnika. Crnogorski Telekom jeste tržišni lider ali ostatak tržišta pripada drugim operatorima, prvenstveno Mtelu, koji predstavlja ozbiljnog infrastrukturnog konkurenta.

Mora se uzeti u obzir da u skladu sa EU regulatornim okvirom (Evropski zakoniku elektronskih komunikacija (EECC)i Preporuka Evropske komisije 2020/2245) ex ante regulacija i određivanje SMP operatora mogu se opravdati samo ukoliko analiza pokaže da su ispunjena tri kumulativna kriterijuma: postojanje visokih i trajnih prepreka ulasku, odsustvo tendencije tržišta ka efektivnoj konkurenciji i nedovoljnost primjene propisa iz oblasti konkurencije za rješavanje potencijalnih tržišnih problema. Po našoj ocjeni dokument koji je Agencija ponudila u procesu javnih konsultacija ne pruža uvjerljive dokaze da su ovi kriterijumi ispunjeni. Iz razloga što na ovom tržištu:

-postoji efektivna infrastrukturna konkurencija. Jedan od najvažnijih pokazatelja razvijene konkurencije jeste postojanje alternativne infrastrukture. Analiza pokazuje da, pored Crnogorskog Telekom, na tržištu djeluje Mtel sa značajnim geografskim obuhvatom i sopstvenom mrežom, dok je prisutan i ONE Crna Gora. Shodno tome tržište ne odgovara modelu u kojem jedan operator kontroliše infrastrukturu neophodnu za pružanje usluge.

-sam tržišni udio nije dovoljan za zaključak o SMP status. Visok tržišni udio predstavlja samo početnu indikaciju koja mora biti potvrđena drugim pokazateljima tržišne moći. Dokument ne pokazuje da Crnogorski Telekom može djelovati nezavisno od konkurenata ili krajnjih korisnika. Naprotiv, prisustvo drugih operatora i razvoj alternativnih mreža ukazuju na postojanje konkurentskog pritiska koji ograničava mogućnost jednostranog nametanja uslova na tržištu.

-ne postoje trajne i nepremostive prepreke ulasku operatora na tržište. Analiza ukazuje da na tržištu već djeluje više operatora i da se ulaganja u mrežnu infrastrukturu kontinuirano sprovode. Postojanje više infrastrukturnih mreža predstavlja snažan pokazatelj da prepreke ulasku nijesu takve prirode da onemogućavaju razvoj konkurencije. Ovo je posebno važno u kontekstu prvog kriterijuma iz EU testa tri kriterijuma.

-postoji značajna kupovna moć korisnika. Budući da su korisnici garantovanih kapaciteta uglavnom poslovni subjekti, finansijske institucije, državni organi i drugi veliki korisnici koji raspolažu značajnim pregovaračkim kapacitetom. Takvi korisnici imaju mogućnost da upoređuju ponude različitih operatora i vrše pritisak na cijene i uslove ugovaranja. Kupovna moć korisnika predstavlja važan faktor koji umanjuje mogućnost postojanja značajne tržišne snage.

-nema dokaza o zloupotrebi tržišne pozicije niti su evidentirani slučajevi: odbijanja pristupa; diskriminatorskog postupanja; cjenovnog istiskivanja konkurencije ili bilo kojih drugih oblika antikonkurentskog ponašanja. U odsustvu takvih pokazatelja ne može se zaključiti da postoje tržišni problemi koji bi zahtijevali nametanje regulatornih obaveza zasnovanih na SMP statusu.

-tržište pokazuje karakteristike dinamičke konkurencije. Dokument Analize ukazuje na razvoj Ethernet, xWDM i drugih naprednih tehnoloških rješenja, kao i na rast ponude VPN, multisite i drugih prilagođenih poslovnih usluga. Takve okolnosti ukazuju na tržište koje se razvija kroz inovacije i tehnološku konkurenciju, što je upravo jedan od pokazatelja efektivne konkurencije koje Evropska komisija smatra relevantnim prilikom procjene potrebe za ex ante regulacijom.

Na kraju želimo istaći da su nedostaci ovog dokumenta tzv forward-looking analiza. Crnogorski Telekom, naime, smatra da Agencija nije pružila dovoljno dokaza koji bi podržali zaključak da se postojeća tržišna struktura neće značajno promijeniti tokom perioda na koji se analiza odnosi. Iako dokument sadrži ocjene o budućem razvoju tržišta, nijesu prezentovani podaci o investicionim planovima alternativnih operatora, širenju optičke infrastrukture niti očekivanom rastu konkurentskog pritiska. Stoga zaključci o budućem stanju konkurentnosti tržišta nijesu dovoljno potkrijepljeni. Takođe dokument nije u dovoljnoj mjeri dao analizu konkurentskog pritiska Mtela a nedostatak je i što analize ne uključuju podatke o preuzimanju korisnika o Telekomu od strane Mtela. Sadržajnija analiza i sadržajniji dokument bi vjerujemo dali drugačiju

sliku ovog relevantnog tržišta i svjedočili bismo zaključku Agencije da na ovom tržištu nijesu zadovoljeni kriterijumi za određivanje SMP operatora.

2) Nacrt dokumenta Testa tri kriterijuma na Veleprodajnom tržištu pristupa fizičkoj infrastrukturi

Zaključak Agencije je da je ovo tržište ispunilo uslove za prethodnu (ex-ante) regulaciju.

S tim u vezi ukazujemo na sljedeće argumente koji cijeno ukazuju na to da je Agencije donijela neke pogrešne zaključke i posljedično kranjii zaključak o ispunjenosti testa tri kriterijuma. :

1. Prvi kriterijum: postojanje barijera za ulazak

Agencija konstatuje da postoje visoke i trajne strukturne i pravne barijere. Smatramo međjutim da dostupnost alternativne (ne-telekomunikacione) infrastrukture to demantuje: Dokument priznaje postojanje obaveze svih mrežnih operatora da daju pristup svojoj infrastrukturi.

Ako operatori mogu koristiti stubove CEDIS-a ili javne rasvjete (što već čine na stotinama kilometara), onda telekomunikaciona kanalizacija Crnogorskog Telekomu gubi status apsolutnog "ušskog grla".

Tehnološki napredak i replikabilnost: Iako Agencija tvrdi da je replikacija neisplativa, podaci pokazuju da su operatori poput Mtel-a izgradili značajne sopstvene mreže (indikativan je primjera radi slučaj Ulcinja gdje Telekom ima samo 27% učešća).

Ovo dokazuje da barijere nisu nepremostive.

Činjenica da operatori već zajednički koriste oko 940 km kanalizacije sugerise da tržišni mehanizmi i postojeći Pravilnik o pristupu i drugi pozitivni propisi već funkcionišu i primjena daje rezultate te je naš stav da ne postoji potreba za novom, dodatnom regulacijom.

2. Drugi kriterijum: Nedostatak tendencije ka konkurenciji

Agencija zaključuje da tržište ne teži efikasnoj konkurenciji u periodu ne dužem od tri godine.

Smatramo da je Agencija donijela pogrešan zaključak a ovdje ćemo navesti karakteristične slučajeve.

Dinamičnost tržišta u Podgorici: U glavnom gradu, koji je komercijalno najznačajniji, tržišno učešće Crnogorskog Telekomu u iznajmljenoj kanalizaciji iznosi ispod 50% tj 48,20%. Ovo je jasan dokaz da na najbitnijem delu teritorije već postoji značajna infrastrukturna konkurencija koja se širi, a i postojanje "Wholesale-only" operatora kao što su Komunalne usluge Podgorica i Radio-difuzni centar (RDC), koji nude isključivo veleprodajne usluge, može direktno vrši konkurentski pritisak. Dokument navodi stalni rast zakupa i širenje mreža baziranih na optici, što ukazuje na to da tržište već obezbjeđuje resurse za razvoj maloprodajne konkurencije

3. Treći kriterijum: primjena propisa koji obezbjeđuju ex post regulaciju.

Agencija tvrdi da je ex-post zaštita konkurencije nedovoljna, međjutim uzevši u obzir da godinama postoji efikasna saradnja dvije Agencije, te da je Agencija za zaštitu konkurencije već dala mišljenje da nema primjedbi na Nacrt odluke o kojom je definisana namjera analiziranja predmetnih tržišta, može se tumačiti kao potvrda da ta Agencija ima mogućnost da nadzire ovo tržište.

U situaciji kada već postoji Zakon o elektronskim komunikacijama i specifični pravilnici koji uređuju zajedničko korišćenje čiju primjenju prati i osigurava Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, sasvim sigurno se može tvrditi da bi dodatna ex-ante regulacija bila prekomjerna i nesrazmjerna

Žaljeli bi se osvrnuti i na definiciju relevantnog tržišta. Smatramo da je definicija predmetnog tržišta preuska jer je Agencija izisključila antenske stubove, tornjeve i ne-telekomunikacionu infrastrukturu tržišta. Možemo djelimično prihvatiti argumente za isključivanje antenskih stubova i tornjeva ali ne i tzv ne-telekomunikacione infrastrukture. Uključivanjem ovih elemenata (koji su funkcionalni supstituti za postavljanje optike), bi obesmisliło tvrdnju o tržišnoj dominaciji Crnogorskog Telekom, i ne možemo prihvatiti argumente za isključivanje ove infrastrukture. Agencija nije imala nikakav razlog da ne uvaži činjenicu da će donošenje novog Zakona o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža veoma velikog kapaciteta sistemski olakšati pristup mrežnim elementima svim učesnicima na tržištu. Zahvaljujući ovom zakonskom rješenju i koordinaciji građevinskih radova, barijere za ulazak više se ne mogu smatrati visokim. Prisustvo razvijenih alternativnih mreža konkurenata potvrđuje da su tehničke i ekonomske prepreke za izgradnju infrastrukture u Crnoj Gori danas značajno niže nego u prethodnom periodu regulacije. Ostajemo pri stavu da ova infrastruktura mora biti dio relevantnog tržišta

Takođe bi se osvrnuli na određivanje geografske dimenzije tržišta kao nacionalnog.

Prikazani podaci za Podgoricu (gde je učešće Telekom ispod 50%) drastično se razlikuju od ruralnih opština. Dakle uslovi konkurencije nijesu homogeni na cijeloj teritoriji i stoga smatramo da je trebalo ići na definisanje sub-nacionalnih gradskih tržišta.

Cijenimo da je bilo potrebno definisati Podgoricu kao sub-nacionalno tržište jer postoji značajno odstupanje u uslovima konkurencije u odnosu na ostatak Crne Gore. Ovo prije svega zbog pada tržišnog učešća Telekom ispod 50% učešća u glavnom gradu, koji je komercijalno najbitniji, ukazuje na to da uslovi u Podgorici više nisu dovoljno homogeni u odnosu na ostatak države, što je osnovni preduslov za definisanje nacionalnog tržišta. Takođe prisustvo specifičnih alternativnih operatora tj operatora koji su prisutni uisključivo na veleprodajnom tržištu-privredno društvo Komunalne usluge Podgorica raspolaže sa preko 237 km sopstvene kablovske kanalizacije koju daje u zakup svim značajnim operatorima (CT, Mtel, Telemach, One). Takođe i Radio-difuzni centar Crne Gore (RDC) nudi zakup kanalizacije u Podgorici.

Mora se konstatovati da postojanje subjekata koji nisu konkurenti na maloprodaji, već samo nude infrastrukturu, drastično mijenja dinamiku tržišta u Podgorici u odnosu na ruralne opštine gde takve alternative uopšte nema.

Takođe Agencija sama konstatuje u dokumentu da Podgorica ima razvijeniju optičku infrastrukturu konkurenata i veću koncentraciju poslovnih korisnika. Visoka koncentracija alternativnih optičkih mreža znači da su barijere za ulazak u Podgoricu već uspješno prebrođene od strane više operatora. To direktno osporava Prvi kriterijum (postojanje snažnih barijera) na ovom konkretnom dijelu teritorije. Smatramo da nema arguementa kojim Agencija može odbraniti zaključak o nacionalnoj definiciji tvrdeći da samo mreža Crnogorskog Telekom ima visok stepen kapilarnosti i sveprisutnost. Ističemo da za definisanje relevantnog tržišta nije neophodno da alternativni operatori imaju mrežu svuda, već da na određenom području (u ovom slučaju Podgorici) nude stvarnu i efikasnu alternativu. Kako u Podgorici operatori zakupljuju 51,8% kanalizacije od subjekata koji nisu CT, onda CT-ova sveprisutnost na toj teritoriji ne može predstavljati monopolsku prednost.

Uzevši u obzir da BEREC (Tijelo evropskih regulatora) sugerise da geografske jedinice treba da budu dovoljno male da izbegnu značajne varijacije konkurentskih uslova jasno je da uključivanjem Podgorice (gdje je konkurencija očigledna) u isto tržište sa Šavnikom ili Plužinama (gdje konkurencije nema) Agencija uradila upravo ono što BEREC savjetuje da treba da se izbjegne: žamaglila je stvarne razlike i nametnula regulaciju tamo gdje tržište već funkcioniše.

Sve ovo nas navodi na zaključak da je Agencija pogrešno primijenila test homogenosti. Podgorica ispunjava uslove da bude izuzeta iz ex-ante regulacije kao zasebno konkurentno sub-nacionalno tržište, jer na njoj Drugi kriterijum (nedostatak tendencije ka konkurenciji) očigledno nije ispunjen.

Osvrnuli bi se i na slučaj opštine Ulcinj (kao dokaz nehomogenosti). Dokument navodi da u opštini Ulcinj Crnogorski Telekom ima samo 27% učešća u ukupnoj dužini kablovske kanalizacije, jer je operator Mtel tamo izgradio značajnu sopstvenu mrežu. Postojanje opštine u kojoj SMP operator ima samo četvrtinu infrastrukture direktno pobija tvrdnju o "šveprisutnosti" kao odlučujućem faktoru za definisanje tržišta kao nacionalnog. Ako je konkurencija u Ulcinju toliko razvijena da je CT u manjini, to područje ne može imati isti regulatorni tretman kao opštine gde CT drži 100% tržišta.

Budući da je Agencija zaključila da su na ovom tržištu (posmatranom nacionalno) istovremeno zadovoljena sva tri kriterijuma za prethodnu (ex-ante) regulaciju. To znači da se regulacija primjenjuje na cijelu državu, uključujući i Podgoricu, jer Agencija smatra da bez regulatornih mjera ne postoji tendencija ka efektivnoj konkurenciji u relevantnom vremenskom periodu. Takođe je kako smo već istakli karakterističan i slučaj opštine Ulcinj jer izvori pružaju jasan osnov za tvrdnju da Ulcinj ispunjava uslove da bude izuzet iz regulacije ili bar tretiran kao sub-nacionalno tržište, na kome nije ispunjen drugi kriterijum. Ako CT ima samo 27% učešća, Agencija teško može dokazati da na tom području struktura tržišta ne teži razvoju efikasne konkurencije

Moramo konstatovati da je nametanje regulacije u pravcu u kome očigledno Agencija namjerava da ide kada je u pitanju ovo tržište u suprotnosti sa načelima racionalnosti i proporcionalnosti, posebno na područjima gdje već postoji infrastrukturna konkurencija. Stoga smatramo najracionalnijim, najprimjerenijim pristupom da Agencija sačeka dok bude gotov Geografski pregled dostupnosti elektronskih komunikacionih mreža iz člana 12 Zakona o elektronskim komunikacijama kada će imati jasnu sliku dostupnosti postojećih širokopojasnih mreža na području Crne Gore pa i pokrivenost predmetnom uslugom. Očekujemo da će Geografski pregled dostupnosti sadržati i procjenu dostupnosti elektronskih komunikacionih mreža koje mogu da obezbijede širokopojasni pristup u budućnosti, uključujući i mreže veoma velikog kapaciteta na području Crne Gore, za period koji utvrdi Agencija, a koji ne može biti duži od tri godine (čl 12 st 5) Zakona). Ovo je od izuzetne važnosti jer nametanje regulatornih mjera SMP operatoru na predmetnom tržištu bi se primjenjivalo najmanje tri odnosno pet godina do naredne analize relevantnog tržišta što je predug period ako regulacija nije opravdana.

Smatramo da je neophodno da Agencija uzme u obzir argumente navedene u ovom dopisu kao i samim dokumentima koji sadrže dodatne komentare i da sačeka sa regulacijom oba tržišta koja su predmet ovog konsultativnog procesa do izrade Geografskog pregleda dostupnosti kada će imati jasniju sliku o pokrivenosti mrežama i relevantnim uslugama pojedinih geografskih područja. Vjerujemo da je to najprimjereniji pristup a u suprotnom smatramo da Agencija treba da pristupi pripremi novih-izmijenjenih dokumenta zasnovanih na principima kako nacionalne tako i EU regulative koji regulišu predmetnu oblast i konstatuje da na veleprodajnom tržištu pristupa fizičkoj infrastrukturi test tri kriterijuma nije zadovoljen kao ni da veleprodajno tržište grantovanih kapaciteta ne ispunjava usluge za ex ante regulaciju.

Unaprijed se zahvaljujemo i srdačno pozdravljamo.

S poštovanjem,

Boris Duvnjak, direktor Sektora korporativnih i pravnih poslova i sekretar Društva

